

Казка старого млина (скорочено)

Спиридон Черкасенко

Основні дійові особи:

Густав Вагнер — гірничий інженер, молодий, дуже вродливий;

Маряна (Казка) — онука Мельника;

Крамаренко — землемір;

Дід-Мельник — дідусь Маряни;

Таран — дідич;

Трохим — лакей Вагнера;

Марта — стара ключниця Вагнера;

Анелка, Фані — гості Вагнера;

Юрко — німий чабан.

П'єса написана п'ятистопним ямбом.

1.

Берег річки, на березі старий млин. Смеркає, сходить місяць.

На призьбі млина сидить старий дід-мельник і вголос розмірковує про весну, що прийшла у степ. Смеркає, і дід, позіхнувши, зникає у млині.

На берег до млина виходять інженер Густав Вагнер з лакеєм Трохимом і землемір Крамаренко. Всі троє зморені після важкого дня роботи, вони влаштовуються на нічліг прямо на березі річки. Вагнер зауважує, які безлюдні ці місця, до яких ще не прийшла культура. До чоловіків приєднується випадковий подорожній. Він розповідає, що мандрує цілий день і жодної душі, крім чабана, не бачив. Всі четверо сідають до вечері. Вагнер дуже зморений і майже нічого не їсть. Він посилає Трохима купити молока у того, хто живе в млині. Скоро лакей повертається з повним глечиком. Вагнер веде розмову з подорожнім. Він намагається дізнатись хто він такий. Подорожній відповідає загадково про те, що він шукає по світах живу воду, щоб оживити казку.

З млина навшпиньках виходить Маряна, онука діда-мельника. Підійшовши до млинового колеса вона переговорюється із закоханим у неї водяним дідьком. Вже послухавши мандрівників прокидаються і спостерігають за дівчиною, усі вони вражені її красою. Греблю переходить Юрко, німий чабан, що теж закоханий в Маряну. Він грає для неї на сопілці і дівчина танцює.

Закінчивши танцювати, Маряна підходить до мандрівників, щоб забрати глечик з під молока. Вагнер каже, що вона занадто красива, щоб бути у цій глуші, вона повинна бути серед людей, чарувати їх. Він каже, що за рік збирається "оживити" ці степи, побудувати тут місто з заводами і шахтами: "Створю нову казку, / Я розведу такі вогні, що з сонцем / Поборються вони страшним проміттям, / І все навкруг від стогону машин / прокинеться до справжнього життя. / Зруйную все в степах, щоб на руїнах / Спорудить царство дужих". Густав обіцяє їй, що збудує для неї розкішний палац і сад, і зробить так, щоб вона панувала над людьми. Він обіймає її і нашіптує зізнання.

Тим часом з розмови Крамаренка з подорожнім ми дізнаємось, що Вагнер заручений з Марією, дочкою місцевого діди́ча Тарана, якому належать ці землі. Тому Густав і проводить тут розвідки корисних копалин. Весілля заплановане через рік. Цей час потрібен Густаву, щоб знайти в землі руду і довести, що він не обдурює майбутнього тестя. Подорожній запитує про сестру Марії, вільнолюбну Сусанну.

Тим часом Вагнер обійняв, цілує Маряну і наиває її Казкою. Юркові це не подобається, він відштовхує Густава і забирає Маряну до млина, але пізніше, коли інші поснули Маряна повертається до Густаа і ще раз цілує його.

2.

Кабінет директора заводу і шахт Густава Вагенра.

Він схвильовано ходить з одного кутка в другий: серед робітників зростає дух непокори, на чолі руху – подорожній, якого Вагнер зустрів майже рік тому біля млина. Тепер він робітник на Густавовому заводі і підбурює інших до повстання. Вагнер викликав його в свій кабінет і намагається переконати на свій лад, але дух подорожнього незламний.

Приходить Крамаренко. Він повідомляє Вагнеру, що їм потрібно побудувати водокачку на місці старого млина, де живе дід. Якщо будувати на плесі, це обійдеться втричі дорожче. Крамаренко каже, що дід і слухати не хоче про виселення і ховається у млині. На це Вагнер наказує збудувати окрему хату для старого і оселити з ним Маряну, адже скоро він вже має одружитися з Марією. Маряна ще не підозрює про план Густава. Останній рік вона жила з ним, втікнувши з дому і покинувши млин.

Густав же отримує лист від Тарана про те, що він разом з дочками приїде в гості. Тоді він наказує своїй старій ключниці Марті прослідкувати, щоб Маряна була не зустрілась з гостями і готувати їй до думки, що вона повинна буде поїхати жити з дідом.

Несподівано Марна приходить до Густавового кабінету. Казка дорікає його, що набридла йому і він не любить її так, як раніше. Густав запевняє її, що їй це лише здається, і йде. Приходить Юрко. Казка не бачила його ще з того дня як втекла з дому і дуже рада зустрітись з ним. Хоча хлопець не може говорити він грає Маряні на сопілці і таким чином розповідає їй про те, що відбувалось зі степом увесь цей час: "Краса степів поволі умирає /... / замовкли співи степу чарівні / За гомоном людським, машинним ревом / І пишнії барвисті килими / в руйновище і смітник обернулись". З Юркової гри Маряна дізнається, що її млин похилився, а дід сумує за нею. Казка вирішує, що зможе ублагати Густава забрати діда і Юрка до них. Марта каже, що Густав ніколи на це не погодиться і Маряні варто самій поїхати до діда, а Густав, якщо любить її, теж приїде. Приходить Трохим і виганяє їх з кабінету адже зараз мають приїхати гості.

До кабінету входять Марія і Сусанна. Марія любовно оглядає все навколо, вона закохана в свого нареченого. Помітивши фотографію Маряни, дівчата гадають чи це не його сестра. Входить Маряна, вона не знає хто ці жінки і тому прямо каже, що шукає Густава, щоб сказати йому, що вагітна. Марія непритомніє. Входить Густав; зрозумівши все, він кидається на Мар'яну. Казка теж непритомніє.

3.

Місце дії: неприбраний кабінет Вагнера. Скрізь порозкидані папери та порожні пляшки.

Після перенесеного потрясіння Маряна лежить хвора, а Вагнер, втративши перспективу вигідного одруження, почав пити. На заводі і шахтах теж не все в порядку: працівники влаштовують таємну зустріч, щоб підрахувати свої сили. Повстанців підтримує Сусанна.

Хвора Маряна встає і шукає Густава. Марта і Трохим розповідають їй, що Густав злиться на неї, що вона образила Марію. Трохим називає її повією і каже, що Густаву вона набридла.

До Густава на зустріч приходить Сусанна. Вона розповідає, що Марія досі любить його і в нестямі промовляла його ім'я. Вона запитує Вагнера чи він теж досі любить її. Густав відмовляється відповідати. Тоді Сусанна погрожує йому револьвером. Під тиском Густав зазнається, що кохає Марію глибоко, а з Маряною був лише через її красу. Сусанна звинувачує Густава, що він відібрав казку в тих, хто тепер йому слугує. Вагнер відповідає, що життя є для дужих, для тих хто здолає взяти його. Сусанна виходить.

Приходять Густавові гості, що останнім часом часто випивають з ним: Анелька, Фані та інші. Густав хоче справити враження на них і викликав Маряну, щоб вразити усіх її красою. Але коли вона приходить усі бачать лише бліду, хвору дівчину, вона змарніла від переживань. Густав кричить на неї, щоб вона танцювала перед гостями, але вона занадто нещасна щоб танцювати. Тоді Вагнер хапає револьвер, якого лишила Сусанна і цілиться. У кімнату вривається Юрко, який грав під вікном на сопілці і валить Густава на підлогу. Це дає Маряні час втекти через вікно. Юрко теж вискакує через вікно і вони тікають. Густав встає і стріляє їм вслід.

4.

Декорація першого розділу: річка, млин.

Біля млина розмовляють дід і Сусанна. Дід розповідає, що у нього є таємний план як зупинити будівництво водокачки. До них спускається Маряна, яка підтримує напівпритомного Юрка зі смертельною раною. Маряна звертається до діда, але він не впізнає змарнілу онуку. Тим часом Юрко помирає. Маряна говорить з Водяником, який досі кохає її. Вона не хоче іти до нього, бо її серце розбите.

Приходять робітники, які мають будувати водокачку і намагаються вмовити діда вийти з млина, але дід закотився в середині і не пускає. Робітники починають вирубувати двері сокирою, але скоро змушені зупинитись: з млина виривається полум'я – дід підпалив млин з середини. Побачивши це, Маряна кидається в річку, Густав кричить у розпачі. Маряну витягають на берег.

Твір завершується словами Сусанни: "вона запевне оживе, та не для вас, — / Для Вагнерів навек умерла Казка!..." Млин валиться при криках і метушні. Вир люто реве. Сходить сонце. Чути гудок заводу.